

Streszczenie pracy

Józef Morelowski jako poeta późnego oświecenia. Próba monografii

Głównym celem pracy jest przedstawienie sylwetki Józefa Morelowskiego (1777-1845) poety, jezuita, wykładowcy Akademii Połockiej, słabo rozpoznanego w badaniach literaturoznawczych, najczęściej z jednym tylko utworem – *Trenami na rozbiór Polski*, określanego często jako autor „przygodny” oraz „zapomniany”. W pracy omówiona została zarówno biografia poety, postaci silnie związanej z porzecznością historią Polski i rolą w niej Kresów Wschodnich, jak i dzieje zakonu jezuitów, którego był członkiem oraz Akademii Połockiej, placówki oświatowej założonej przez jezuitów, pod patronatem cara Aleksandra I, na terenach Rzeczypospolitej objętych rosyjskim zaborem.

Praca stanowi swoisty przegląd, często sprzecznych ze sobą, opinii na temat jezuita, określanego raz mianem „patrioty”, innym razem „sługi Moskwy”, uzupełniony wnioskami z analizy argumentacji dotyczącej obu przeciwstawnych kategorii określeń. Jest to także próba przywrócenia mu pamięci jako autorowi, którego twórczość „nie ustępuje sprawnością językową i obrazowania” wielu znanym poetom późnego oświecenia. Twórczość Józefa Morelowskiego, bogata i różnorodna, nawiązuje do podstawowych problemów epoki; można w niej jednakże zaobserwować wpływy nowych prądów literackich.

Powyzsze kwestie zyskały nowy wymiar w swietle wynikow kwerend, podczas ktorych udalo sie dotrzec do, pomieszczonych w archiwach, nieznanych dotychczas tekstow poety, miedzy innymi korespondencji prowadzonej przez Jozefa Morelowskiego z Konstantym Fiodorowiczem Kałajdowiczem, carskim urzednikiem i historykiem. Epistolografia przechowywana jest w Bibliotece Narodowej w Petersburgu. Z listow wyłania sie obraz jezuita jako czlowieka oddanego obowiazkom i bezgranicznie przywiazanego do wspolnoty zakonnej, podleglego starszym w zakonie i jednoczesnie – wykonujacego „zadania” zlecane mu przez Rosjanina. Dosc wzmozona korespondencja utrzymywana jest do 3 grudnia 1816 roku, pozniej kontakt miedzy uczonymi urywa sie, co zbiega sie w czasie z brutalnym wypędzeniem jezuitow z Petersburga.

Szczegolowa analize korespondencji uzupełnia omowienie pozostalych nieznanych tekstow jezuita – rosyjskiego poematu *Muza* oraz polskiego dramatu *Jozef*.

Wnioski z analizy dotychczas niezbadanych tekstow pozwalaja po czesci poddac w watpliwosc teze o bezgranicznym oddaniu Jozefa Morelowskiego sluzbie Rosji, rzucaja nowe swiatlo na motywy dzialania i wspolpracy ksiedza z reprezentantami panstwa zaborczego, a co za tym idzie na intencje, prawdziwa wymowe i interpretacje jego spuścizny literackiej. Wszystkie niewydane dotychczas w Polsce teksty zostaly zgromadzone podczas kwerend w Archiwum Towarzystwa Jezusowego w Krakowie, w Bibliotece Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego i Bibliotece Narodowej w Warszawie oraz dzeki kontaktom mailowym z Ossolineum we Wroclawiu i Rosyjska Biblioteka Narodowa w Petersburgu, z ktorych pochodza skany rękopisow poety. Do pracy dołączono Aneks z rękopisami oraz polskim przekladem rosyjskojęzycznych tekstow poety, wykonanym przez tłumacza przysięgłego, Karolinę Romanowską.

mop Agnieszka
Odenkowska